

Barbara Pregelj

O ŠTEVILČNO MAJHNIH IN MANJŠINSKIH LITERATURAH V BASKIJI

Obisk 53. knjižnega sejma v Durangu (6.–9. december 2018)

Odkar sem leta 2016, v okviru EPK Donostia/San Sebastián, sodelovala v posebnem eksperimentu, katerega cilj je bil prevajalke naučiti toliko baskovskega jezika, da bi pri prevajanju lahko posegale tudi po primarnih virih, sem le stežka našla okolje, v katerem bi vadila novonaučeni jezik. Pri manjšinskih jezikih je teh priložnosti večinoma manj, saj so številčno močnejši jeziki tako vseprisotni, da so tiste redke priložnosti, ko najdeš pravega sogovornika, še toliko dragocenejše. Ste kdaj skušali govoriti slovensko na pošti v Trstu ali Celovcu? Potem razumete, o čem govorim.

Govorcev baskovščine, euskere ali euskare, je približno sedemsto tisoč, živijo pa na obeh straneh Pirenejev. V Baskiji, ki jo sestavlja sedem pokrajin, štiri v Španiji in tri Franciji, je jezikovna resničnost določena z vsaj dvema jezikoma, pri čemer je euskera v španskih avtonomnih pokrajinah tudi kouradni jezik, v Franciji tega statusa nima, kar seveda vpliva na njegov razvoj, predvsem pa na razvoj celotne kulturne infrastrukture, ki se veliko bolj pospešeno razvija v španskem delu Baskije.

Letos mineva ravno petdeset let, odkar so Baski svoj jezik unificirali in normalizirali do te mere, da številnim narečjem navkljub vendarle pišejo in govorijo tudi enoten jezik, ki se imenuje *batua*. To se je zgodilo ob koncu Francove diktature, pod katero se je še posebej slabo pisalo (tudi dobesedno) ravno Baskom. Njihov jezik je bil prepovedan, izšlo je malo v baskovščini natisnjenih knjig, večinoma v zadnjih letih Francovega režima. V petdesetih letih, predvsem pa po letu 1982, ko je v veljavo stopil zakon o normalizaciji euskere, je Baskom uspelo vzpostaviti celotno infrastrukturo v svojem jeziku: šolstvo od vrtca do univerze, časnike, radio in televizijo, rabo v uradih, državnih službah in na javnih mestih.

Kljub temu pa gre še vedno za manjšinski jezik, ki deli marsikatero značilnost z drugimi manjšinskimi jeziki, predvsem pa v tem – kot je izpostavil Beñat Sarasola, ki smo ga Slovenci imeli priložnost spoznati na letošnjem Prangerju – da je že sama odločitev za pisanje, objavljanje v njem povedna, saj hkrati pomeni že kulturno, celo svetovnonazorsko opredelitev.

Ta nekoliko daljši uvod predstavlja okvir dogajanja, ki sva ga bila pred kratkim s Petrom Svetino deležna v Baskiji, še posebej na knjižnem sejmu v Durangu, ki se je odvijal med 5. in 9. decembrom 2018 in je bil tokrat že 53. po vrsti. Organizatorji poročajo, da je na 247 stojnicah razstavljalo 158 razstavljalcev; predstavljenih je bilo 439 novosti, od tega 304 knjižne, 18 revijalnih, 93 glasbenih in drugih. Sejem je

obiskalo več kot 117.000 ljudi (več kot sedmina vseh ljudi, ki govorijo baskovsko!). Povezava z baskovsko glasbo je tudi sicer značilnost tega sejma, saj ga spremljajo koncerti najbolj znanih rokovskih skupin, kot so Esne beltza, Gatibu, Huntza, pa tudi skupin, ki svojo glasbeno pot šele začenjajo. Sejmsko dogajanje je na različnih odrih popestrilo več kot 200 dogodkov: ob koncertih v ločenem šotoru še sredi sejmskega prostora umeščenih, vidnih, a obenem zvočno izoliranih prostorov, namenjenih pogovorom in branjem najbolj uveljavljenih baskovskih avtorjev, ustvarjalnim delavnicam za otroke in odrasle, filmskim projekcijam in gledališkim predstavam, računalniškim igricam v euskeri. Živahno dogajanje pa je spremljala sejmska televizija.

S Petrom Svetino sva prispevala svoj, sicer droben košček k pestremu dogajanju. Imela sva se priložnost srečati z vrsto baskovskih založnikov in jim predstaviti baskovski prevod *Čudežnega prstana* v euskero, v petek 7. decembra, ob 16. uri pa sva sodelovala tudi na okrogli mizi z naslovom *Drugi kot naše ogledalo (Besteak gure espilu)*, ki jo je pripravilo baskovsko društvo prevajalcev, tolmačev in lektorjev EIZIE v sodelovanju z založbo Malinc, finančno pa je najin obisk podprla Javna agencija RS za knjigo. Obisk v Baskiji je potekal kot del mednarodnega projekta Prodor slovenskih avtorjev na Iberski polotok in v Latinsko Ameriko.

Na okrogli mizi, kjer je sodeloval tudi priznani baskovski pisatelj Juan Kruz Igerabide, moderirala pa jo je prevodoslovka in predavateljica na Univerzi baskovske dežele EHU/UPV ter prevajalka Elizabete Manterola Aguirrezabalaga, smo spregovorili o pomenu manjšinskih in majhnih literatur, njihovih značilnostih, predvsem pa o podobnostih in razlikah med slovensko in baskovsko literaturo. Sama sem izpostavila nekaj podobnosti v razvoju naših književnosti, Juan Kruz Igerabide je poudaril predvsem razlike v statusu, ki ga imata obe literaturi, Peter Svetina pa je predstavil specifiko slovenskega jezika in spregovoril tudi o statusu jezika in literature pri zamejcih v Avstriji in Italiji, kjer je jezikovna situacija primerljivejša z baskovsko. Strinjali smo se, da obstajata naravno zavezništvo in afiniteta med majhnimi, dotaknili smo se tudi pomena prevoda v obeh literaturah, prav tako mladinske književnosti, literarnih stikov, ki v zadnjih letih posebej intenzivno potekajo predvsem v smeri iz baskovske literature, pa položaja avtorja v obeh literaturah. Pogovor smo sklenili z branjem krajšega odlomka iz *Čudežnega prstana* v slovenščini.

Okroglo mizo je spremljalo številno občinstvo, bila je bila tudi precej odmevna, saj so jo predstavili v časniku *Berria*, komentatorji pa so se odzvali tudi na najino željo po bolj uravnoteženem odnosu in prevodih slovenskih avtorjev v euskero. Prve korake v tej smeri smo že storili, saj je Juan Kruz Igerabide v baskovski jezik že prevedel roman Brede Smolnikar *Ko se tam gori olistajo breze*, besedilo slikanice *Čudežni prstan* Petra Svetine ter nekaj odlomkov *Groznovilce v Hudi hosti* Jane Bauer. Naj zato sklenem kar z mislijo literarnega kritika in bloggerja Gorke Bereziartue, ki je v svojem blogu namenil pozornost tudi naši okrogli mizi, pri tem pa se vprašal: zakaj ne bi še več prevajali iz nam podobnih majhnih literatur, recimo iz slovenščine.